

Toekomstvisie Europawijk-Zuid 2015

Europawijk-Zuid.

Concept-Toekomstvisie Europawijk-Zuid 2015

Februari 2005

Gemeente Haarlem
Pré Wonen
De Woonmaatschappij

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 6
2. De wijk in perspectief	p. 8
2.1 Ligging en stedenbouw	
2.2 Woningen	
2.3 Bevolking	
2.4 Voorzieningen	
2.5 Voorzieningen voor specifieke doelgroepen	
2.6 Leefbaarheid en veiligheid	
2.7 Trends	
3. Europawijk-Zuid: rustig, comfortabel en ruimte	p. 16
3.1 De pijlers voor de vernieuwing	
3.2 Grote kansen: ligging, groene gezicht en ruimte	
3.3 Europawijk-Zuid 2015: een rustige woonwijk in een levendige omgeving	
4. Woningen en bewoners	p. 18
4.1 Een wijk om te blijven	
4.2 Variatie en kwaliteit van woningtypen voor verschillende doelgroepen	
4.3 Europawijk-Zuid: wie wonen er (straks)?	
4.4 Waar welke ingrepen met woningen?	

5. Cultuurhistorie, stedenbouw, architectuur, openbare ruimte, verkeer en parkeren	p. 23
5.1 Cultuurhistorie: kracht behouden	
5.2 Stedenbouw	
5.3 Architectuur	
5.4 Inrichting en beheer openbare ruimte	
5.5 Verkeer en parkeren	
6. Welzijn, zorg en onderwijs	p. 30
6.1 Context van Schalkwijk	
6.2 Onderwijs en jeugd	
6.3 Cultuur in de wijk	
6.4 Zorg en gezondheid	
6.5 Vraaggericht werken bij activiteiten in de wijk	
7. Wijkeconomie	p. 33
8. Fasering & communicatie	p. 34
8.1 Prettig woonklimaat	
8.2 Verhuismogelijkheden binnen en buiten de wijk	
8.3 Vaart houden in vernieuwing	
8.4 Ambitie krijgt liefst snel een 'gezicht'	
8.5 Voorlopige planning	
Samenvatting maatregelen	p. 36

Voorwoord

Voor u ligt het concept van de Toekomstvisie Europawijk-Zuid 2015. Na Delftwijk in het noordelijkste puntje van Haarlem is het nu tijd om ook vaart te zetten achter de vernieuwing van Europawijk-Zuid aan de andere kant van de stad. Deze toekomstvisie vormt daarin de eerste stap.

Europawijk-Zuid is één van de rustigste wijken van Haarlem. Een wijk waar veel mensen met tevredenheid wonen. En tegelijk een wijk die na zo'n 35 jaar de nodige aandacht behoeft. Sommige wooncomplexen zijn echt versleten, andere zijn toe aan een stevige renovatie. Maar ook de openbare ruimte is toe aan vernieuwing. Het was dus tijd voor een integrale visie op de wijk. Een visie die recht doet aan de tevredenheid van veel bewoners, maar die ook tegemoet komt aan de wensen van de toekomst.

Deze toekomstvisie bevat op twee onderdelen nog keuzemogelijkheden. Het gaat dan om de Laan van Angers en het Heempark. De brede Laan van Angers wordt een prachtige ontmoetingsplaats, een groene long van de wijk. Als het financieel haalbaar is, maar dat hangt ook van Rijks- en Europese subsidies af, komt er water in de Laan van Angers. Dat zou goed zijn voor de uitstraling van Europawijk-Zuid, maar ook ten goede komen aan de waterberging in Schalkwijk. Het Heempark, dat nu een verborgen kwaliteit van de wijk is, kan wat ons betreft een veel betere plek krijgen in de wijk. Woningen in het park kunnen zorgen voor betere sociale controle en betere verbindingen. Voor het Heempark zijn drie varianten uitgewerkt, die wij graag aan u voorleggen.

Op het gebied van welzijn en zorg gaat de toekomstvisie in op vragen die dagelijks aan de orde zijn. We maken en houden ruimte voor voorzieningen voor kinderen, jongeren (jongens én meisjes) en ouderen. Haarlem wil de afstemming tussen de verschillende woon-, zorg- en welzijnsfuncties beter regelen. Een deel is inmiddels voor Europawijk-Zuid al voor elkaar. Met bewoners worden prioriteiten gesteld en goede afspraken gemaakt over de uitvoering daarvan.

Tot slot: wij zetten de vernieuwing van Europawijk-Zuid zorgvuldig in. De komende periode besteden we dan ook graag aan overleg met en onderzoek onder de huidige én mogelijke toekomstige bewoners. Zodat we met elkaar de belangrijkste zaken het eerste aanpakken. Waar duidelijk is dat we meteen aan de slag moeten, doen we dat ook.

Graag nodigen wij u uit uw reactie op deze toekomstvisie te geven.

Mimi Rietdijk
Wethouder Stedelijke vernieuwing
en Volkshuisvesting

Bob van Zijll
Directeur Pré Wonen

Gerard van Noort
Directeur de Woonmaatschappij

1. Inleiding

De toekomstvisie op de Haarlemse wijk Europawijk-Zuid is de samenvatting van de ambities die de samenwerkende woningcorporaties Pré Wonen en de Woonmaatschappij en de gemeente Haarlem hebben voor de wijk. De toekomstvisie heeft betrekking op de vernieuwing tot het jaar 2015. Met de uitvoering van de visie kan Europawijk-Zuid de 21e eeuw met vertrouwen tegemoet zien. Een wijk waar mensen met plezier wonen, waar kinderen veilig kunnen spelen en er ruimte is voor ontmoeting én rust.

De visie is ontstaan uit de behoefte een richtinggevend document te maken als basis voor de vernieuwing van de wijk. Europawijk-Zuid is toe aan vernieuwing. Er zijn te weinig woningen geschikt voor bewoners die ouder worden. Er zijn te weinig koopwoningen. De verbindingen met het Engelandpark, het Heempark en Stadsdeelhart Schalkwijk voor fietsers en wandelaars zijn niet gemakkelijk. De openbare ruimte is aan vernieuwing toe. En de wijk ontbeert een centrale ontmoetingsplek in de wijk: een groene zone die als vanzelf de buurten én het omliggende groen met elkaar verbindt. Het is de bedoeling om de wijk meer draagkracht te geven, zowel in sociaal als in financieel opzicht. De noodzaak om te investeren in de nu ongeveer 35 jaar oude woningen laat zich goed combineren met de ambitie om meer differentiatie in de woningvoorraad aan te brengen. Dat geeft mogelijkheden voor huurders om door te stromen naar een koopwoning of een duurdere huurwoning met meer comfort. Europawijk-Zuid is overwegend een huurwijk, met lage huren. In Europawijk-Zuid zijn de inkomens en het opleidingsniveau gemiddeld laag en is de onderwijsachterstand relatief hoog. Dat heeft alles te maken met de eenzijdige, goedkope woningvoorraad.

Evenwichtige aanpak wonen, beperkt verdichten en aanpak openbare ruimte

Bij de vernieuwing van Europawijk-Zuid zijn de doelstellingen op het gebied van wonen ambitieus, maar niet direct gericht op grootschalige sloop/nieuwbouw.

De corporaties investeren in zowel renovatie van complexen die in goede of redelijke technische staat zijn, als in sloop/nieuwbouw van complexen die weinig of geen toekomstwaarde hebben. Er worden grote aantallen woningen verkocht. Er ontstaat aldus een verschuiving van een eenzijdige huurwijk (77% huur tegenover 23% koop nu) naar een meer gemengde wijk (straks 63% huur en 37% koop). Belangrijk is ook de verschuiving van een accent op goedkope huur (nu 81%) naar een accent op middeldure huur (straks 52%). Een flink deel van de woningvoorraad blijft goedkoop, in totaal 57%, waarvan ongeveer de helft een huurwoning is. De verwachting is dan ook dat bewoners die zijn aangewezen op een sociale huurwoning gewoon in Europawijk kunnen blijven wonen.

Er komen ongeveer 200 woningen bij in Europawijk-Zuid, waarvan ongeveer 170 op nieuwe locaties. Daarvoor zijn verschillende aanleidingen. Zo markeert de nieuwe toren aan de Laan van Berlijn samen met de bestaande flat het gezicht aan de wijk vanaf alle kanten van de Europaweg. De bebouwing in het Heempark is bedoeld om deze groene zone beter bij de wijk te betrekken. Bij de Brusselstraat vindt verdichting plaats op een plek die nu veel achterkanten kent; straks heeft de straat weer een eigen gezicht. Een aantal nieuwe locaties, waaronder die van de Hildebrandschool en het Apostolisch genootschap, komt mogelijk nog beschikbaar voor nieuwbouw.

De zorgvuldige benadering die is gekozen, met heel gerichte ingrepen in delen van de wijk, vraagt om een verbindende, samenhangende aanpak van de openbare ruimte. De toekomst van de hele wijk krijgt hiermee een impuls. De meest in het oog springende ingreep is de nieuwe inrichting van de Laan van

Angers als singel of promenade. Het is de centrale ontmoetingsplaats in de wijk en verbindt zowel de buurten als het groen met elkaar. Zo wordt het weer mogelijk een prettige wandeling te maken door heel Europawijk-Zuid, in het groen. Het Heempark wordt veel meer bij de wijk betrokken door extra bruggen, een rigoreuze opknapbeurt en het toevoegen van beperkte woningbouw. De extra langzaam verkeerroutes van oost naar west, met daaraan speelvoorzieningen en plantsoenen, zorgen ervoor dat het Engelandpark en het Stadsdeelhart Schalkwijk veel beter bereikbaar worden. Samen met bewoners, beheerders en politie wordt bekeken welke andere ingrepen in de openbare ruimte de hoogste prioriteit hebben.

Rol van bewoners

In januari 2004 organiseerde de wijkraad een discussie over de toekomst van Europawijk-Zuid. In de loop van 2004 is er regelmatig overleg geweest tussen de wijkraad en de projectleiding voor de wijk. De resultaten van deze besprekingen zijn zoveel mogelijk verwerkt in de toekomstvisie, maar niet op alle punten bestaat overeenstemming. Punten van discussie zijn onder meer de herinrichting van de Laan van Angers en de nieuwbouw in het Heempark. In de toekomstvisie zijn voor deze onderdelen varianten uitgewerkt.

Veel bewoners hechten vooral belang aan goed onderhoud van de openbare ruimte en het groen. Aan deze wens wordt nadrukkelijk tegemoet gekomen: onderdeel van de toekomstvisie is de integrale aanpak van de openbare ruimte en de vervaardiging van een realistisch beheerplan.

Ook na de vaststelling van deze toekomstvisie houden de bewoners van Europawijk-Zuid een belangrijke rol. Bij de planuitwerking van verschillende onderdelen worden bewoners betrokken, maar ook bij het opstellen van een lijst met prioriteiten voor de openbare ruimte. Daarnaast is het de bedoeling bewoners te betrekken bij de culturele en sociale pijler onder deze visie. Het gaat dan om zorgvuldig omgaan met de oorsprong van de wijk (architectuur, inrichting) en de ontwikkeling van sociale activiteiten die goed aansluiten bij de wensen van de bewoners.

Voor de bewoners die te maken krijgen met sloop of renovatie wordt een sociaal plan opgesteld in overleg met bewonersorganisaties. Daarin staat onder meer op welke begeleiding en vergoeding bewoners kunnen rekenen. De herinrichting van grote delen van de wijk heeft echter voor álle bewoners gevolgen. Het betekent overlast. Pré Wonen, de Woonmaatschappij en de gemeente Haarlem stellen samen alles in het werk om een en ander zo soepel mogelijk en in overleg met bewoners te laten verlopen.

2. De wijk in perspectief

2.1 Ligging en stedenbouw

Ligging

Europawijk-Zuid ligt in Schalkwijk en is één van de eerste wijken van de grote stadsuitbreiding die gestart is rond 1960 in het zuidoosten van Haarlem. De wijk ligt aan de westzijde aan het Engelandpark, dat grenst aan het Spaarne. Aan de noordkant ligt Europawijk-Noord, met tussen de twee delen van de wijk een buurtwinkelstrook. Aan de oostzijde grenst Europawijk-Zuid aan het Stadsdeelhart van Schalkwijk, hét winkelcentrum van dit stadsdeel, de bibliotheek en andere bovenwijkse voorzieningen. Het Stadsdeelhart staat aan de vooravond van een ingrijpende modernisering en uitbreiding. Aan de zuidzijde wordt de wijk begrensd door het Heempark. Europawijk-Zuid is hiermee een buitenwijk van Haarlem met parken en winkelaanbod binnen handbereik. Europawijk-Zuid ligt daarnaast dichtbij de uitvalswegen van Haarlem-Zuid.

De ligging van Europawijk-Zuid in Haarlem

Stedenbouw

Europawijk-Zuid dateert uit 1960. De ontwerpers van Europawijk, de heren Hardonk en Haasnoot van de dienst Stadsontwikkeling, volgden de inzichten van die tijd: functiescheiding, stempelbouw en strokenbouw. Europawijk-Zuid is dus een echte woonwijk met de daaraan verwante voorzieningen: scholen, buurtwinkels en kerken. De wijk bestaat uit combinaties van woonblokken die steeds zijn herhaald. Het gaat dan om eengezinswoningen van twee bouwlagen met kap en kleine privétuinen, portiekflats van vier lagen en torenflats vrij in openbare, groene ruimten. Evenwijdig aan de straten en het openbaar groen is

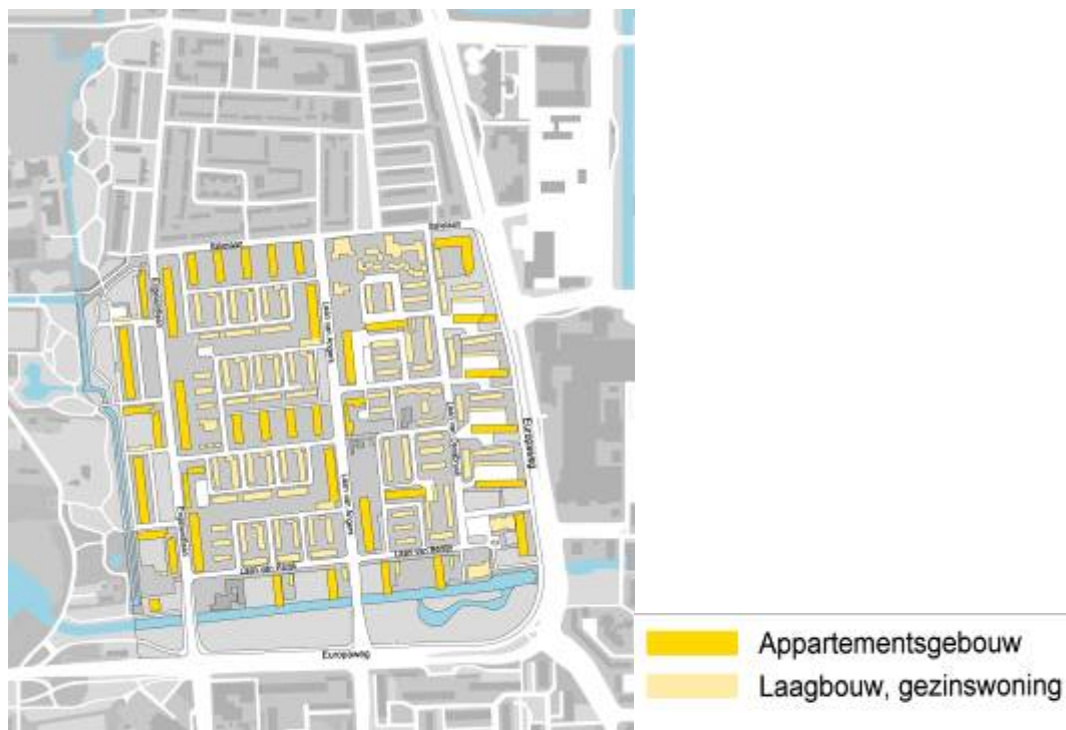
strokenbouw toegepast. Ter accentuering van hoofdontsluitingswegen en water zijn galerij- en torenflats gebouwd.

Europawijk-Zuid doet ruim aan met de drie breed geprofileerde noord-zuid-assen: de Engelandlaan, de Laan van Angers en de Laan van Osnabrück. De buurten in de drie aldus ontstane noord-zuidstroken zijn niet zo ruim opgezet en versnipperd: parkeren, trottoirs, wat (kijk)groen. De overgangen tussen openbaar gebied en de tuinen zijn vaak verwaarloosd en versterken het wat benauwde beeld in de woonbuurtjes. Rechtstreekse oost-west-routes zijn er niet, ook niet met de fiets of te voet. Dat is jammer, aan de oostkant lonkt immers het Spaarne en aan de westkant het goed gesorteerde Stadsdeelhart.

Europawijk-Zuid is in veel opzichten in zichzelf gekeerd. De relatie met de omliggende wijken, de parken en het Stadsdeelhart is mager, ook door de hogere gebouwen aan de randen en het ontbreken van goede oost-westverbindingen. Het Heempark is niet als park herkenbaar van de zuidzijde en slecht bereikbaar vanaf de noordzijde. Er zijn weinig markante punten of gebouwen in de wijk en de openbare ruimte is na ruim veertig jaar aan vernieuwing toe.

Europawijk-Zuid, huidige situatie.

2.2 Woningen

Europawijk-Zuid heeft een woningdichtheid van ongeveer 31 woningen/hectare en telt 2.636 woningen. Driekwart van de woningen is een appartement. Van deze gestapelde woningen heeft ruim 80% een huur lager dan € 467 en bijna 20% valt in het middensegment (tussen € 467 en € 600 per maand). Dure huurwoningen komen niet voor in Europawijk-Zuid. In de wijk is 23% van de woningen particulier eigendom, waarvan 25% eengezinswoningen en de overige 75% appartementen. Het is onvoldoende mogelijk om een wooncarrière te maken binnen de wijk; er is weinig variatie in woningtype en prijs. Als mensen hogere eisen stellen aan de woning zijn duurdere of meer luxueuze woningen niet voorhanden; er zijn bovendien onvoldoende woningen geschikt voor senioren.

De kwaliteit van de woningen verschilt erg. Vooral de portiek-etageflats zijn aan vervanging toe. Ze zijn te klein en het uitrustingsniveau is gedateerd. Bij sommige van de complexen zijn er nog lavetten in plaats van douches in de kleine badkamers. Ook de keukens zijn klein. De flats zijn bovendien gehorig en de niet-gerenoveerde portiek-etageflats hebben geen lift. Vanaf eind jaren negentig is een aantal complexen grondig gerenoveerd.

Een aantal wooncomplexen is specifiek geschikt (gemaakt) voor mensen met een zorgbehoefte, vaak zijn dat ouderen. Inmiddels vormt dat aandeel 8% van de totale woningvoorraad in Europawijk-Zuid, maar dat is nog altijd onvoldoende. Een aantal van de inmiddels gerenoveerde flats wordt in de toekomst 'levensloopbestendig' gemaakt. Het gaat dan niet om specifieke seniorenflats, maar ze zijn ook zeker voor ouderen geschikt.

2.3 Bevolking

Europawijk-Zuid telt 4.658 inwoners¹. Er wonen relatief veel ouderen in de wijk. De vergrijzing verklaart voor een deel de gezinsverduunning; er wonen steeds minder mensen in hetzelfde aantal woningen. Ook is denkbaar dat gezinnen in appartementen de wijk verlaten voor een gezinswoning (in of buiten de wijk), en dat hun appartement daarna wordt bewoond door een één- of tweepersoonshuishouden. Het aandeel alleenstaanden is met ruim eenderde van de bevolking hoog. Ruim eenderde van de bevolking is allochtoon. Het gemiddelde inkomen van de bewoners van Europawijk-Zuid behoort tot de laagsten in Haarlem². De bevolking is vaker allochtoon en heeft wat vaker een lager opleidings- en inkomensniveau. Ook zijn er meer dan elders kinderen met onderwijsachterstanden. Dat heeft een directe relatie met het goedkope woningaanbod. Als mensen meer ruimte willen of meer comfort en dat ook kunnen betalen, vertrekken zij uit de wijk. Er zijn in Europawijk-Zuid voor hen geen geschikte woningen voorhanden.

Bewoners Europawijk-Zuid

Ouderen³: 35,2% ouder dan 55 jaar

22,8% ouder dan 65 jaar (Haarlem: 15,2%)

9,7% ouder dan 75 jaar

Alleenstaanden Europawijk-Zuid: 36,7% alleenstaand (Haarlem: 31,7%)⁴

Allochtonen Europawijk-Zuid: 38,3% allochtoon (Haarlem: 22,7%)⁵

Laag inkomensniveau: 26% laag inkomensniveau (Haarlem: 22%)⁶

Gemiddelde omvang van gezinnen: 3,8 personen⁷

Gemiddeld aantal personen per huishouden: 1,9 personen⁸

2.4 Voorzieningen

Europawijk-Zuid is rijk aan voorzieningen. De wijk grenst aan het Stadsdeelhart, met vestigingen van vrijwel alle grote winkelketens, een bibliotheek, het Loket Schalkwijk, de stichting Haarlem Werkt en de vrijwillige hulpdienst Schalkwijk. Het Stadsdeelhart heeft bovendien een postkantoor, horeca en in de toekomst ook een bioscoop. Binnen de wijk is er een bescheiden buurtsupermarkt aan de Brusselstraat en een winkelstrook aan de Italiëlaan.

De welzijnsvoorzieningen zijn op een behoorlijk niveau. Aan de Laan van Berlijn is er een goed geoutilleerd wijkcentrum met activiteiten op het gebied van gezelligheid en ontmoeting. Vooral ouderen maken er veel gebruik van. Multifunctioneel centrum Prisma aan de Laan van Angers heeft onder meer een Internetcafé en is meer gericht op activiteiten voor jongeren. Stichting Radius organiseert veel activiteiten in de wijk, waaronder speelmiddagen, opbouwwerk en ouderenwerk.

¹ Per 1 januari 2004. Bron Jaarstatistiek 2004 O&S Haarlem.

² In 2000. Bron Jaarstatistiek 2004 O&S Haarlem.

³ Per 1 januari 2004. Bron Jaarstatistiek 2004 O&S Haarlem.

⁴ Per 1 januari 2004. Bron Jaarstatistiek 2004 O&S Haarlem.

⁵ Allochtonen, westers en niet-westers, volgens de ruime definitie: zelf of 1 van de ouders niet in Nederland geboren. Per 1 januari 2004. Bron GBA Haarlem.

⁶ Percentage huishoudens dat een besteedbaar inkomen heeft lager dan € 14.000. Het landelijk gemiddelde is 20%.

⁷ Per 1 januari 2004. Bron Jaarstatistiek 2004 O&S Haarlem.

⁸ Per 1 januari 2004. Bron Jaarstatistiek 2004 O&S Haarlem.

In Europawijk-Zuid zijn de nodige huisartsen, tandartsen en andere vrij gevestigde zorgaanbieders aanwezig, zoals fysiotherapeuten. Aan de Italiëlaan bevindt zich een apotheek met huisartsenpost voor twee artsen.

In de directe omgeving van Europawijk-Zuid zijn alle mogelijke sportfaciliteiten voorhanden, van de tennisvelden op verschillende plekken langs de Noord Schalkwijkerweg tot en met het subtropisch Boerhaavebad ten noorden van de wijk. In de wijk zelf blijven de sportaccommodaties beperkt tot de gymzalen van de scholen en een enkele sportieve activiteit in de wijkcentra.

In Europawijk-Zuid zijn twee kerken: één van het Apostolisch Genootschap en één aan de Laan van Berlijn, Gods Gemeente Maranatha. Er is ook een Turkse geloofsgemeenschap gericht op jongeren: MGT Furkan Jongeren.

2.5 Voorzieningen voor specifieke doelgroepen

Kinderen en jeugd

De onderwijsvoorzieningen in Europawijk-Zuid zelf zijn beperkt tot de Hildebrandschool voor speciaal openbaar onderwijs (Laan van Parijs), die wellicht in het kader van de concentratie van speciaal onderwijs in de stad verhuist naar Haarlem-Oost. Kinderopvang is mogelijk bij Pippeloën aan de Brusselstraat. Aan de Athenestraat is een consultatiebureau gevestigd. Direct buiten de wijk zijn veel scholen voorhanden. De Vrije School aan de Engelandlaan-Noord heeft peutergroepen, basisonderwijs en voortgezet onderwijs (VMBO-t, HAVO en VWO). Het Linnaeuscollege aan de Zwemmerslaan ten zuiden van de wijk biedt ook VMBO-, HAVO- en VWO-opleidingen en de Grafische School in een apart gebouw. Aan de Duitslandlaan in Europawijk-Noord zijn drie basisscholen gevestigd: de Europaschool, de Piramide en de Mgr. Huibersschool en een peuterspeelzaal, 't Peuterpandje.

Europawijk-Zuid heeft de enige speeltuinvereniging in Schalkwijk, De Eenhoorn, die de speeltuin bovendien combineert met een kinderboerderij. Het terrein ligt centraal in de wijk langs de brede Laan van Angers, maar heeft de entree aan de Bernstraat en toont zich dus langs deze as van de achterzijde. In het kader van het speelruimteplan zijn de nodige speelplekken in de wijk verplaatst of verdwenen. Het speelruimteplan voorziet in zeven kleinere speelplekken voor kinderen tot 4 jaar en vier grotere speelplekken voor balspel en ontmoeting voor kinderen tot 12 jaar. De kwaliteit van de speelplekken wordt met de uitvoering van het speelruimteplan beduidend verbeterd; het aantal neemt echter af.

Voor jongeren zijn er in het wijkcentrum Prisma mogelijkheden voor ontmoeting, internet, huiswerkbegeleiding en muziek maken. In Prisma bevindt zich ook de tienersociëteit Radar. Op dit moment richt het aanbod zich vooral op Marokkaanse jongens. In het nabijgelegen Meerwijk kunnen zij in het wijkcentrum ook bokslessen volgen.

Ouderen

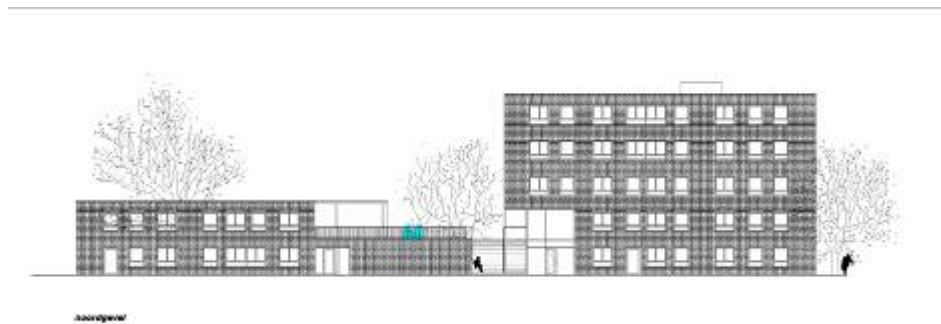
Europawijk-Zuid vergrijsst. Veel van deze ouderen zijn goed in staat om voor zichzelf te zorgen en hun eigen leven en sociale bezigheden te organiseren. Een groep van ongeveer 20% van de ouderen is (ook sociaal) kwetsbaar, zeker als zij fysiek achteruit gaan⁹. Voor Europawijk-Zuid geldt dat er wel de nodige welzijnsvoorzieningen zijn, maar onvoldoende op elkaar afgestemd. Iemand die zorg zoekt, moet hiervoor teveel schakels doorlopen. Het gaat dan om bijvoorbeeld thuiszorg, huishoudelijke zorg, wijkverpleging, maatschappelijk werk, diensten als Tafeltje Dekje, hulp bij aanpassing van de woning et cetera. Haarlem heeft voor Europawijk-Zuid dan ook de aanpak van 'Sterke Schakels' voor ogen, waarbij de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen zich zodanig organiseren dat aan de vraag van ouderen eenduidig tegemoetgekomen wordt en onnodige administratieve rompslomp en doorverwijzigingen worden voorkomen.

De oostzijde van Europawijk-Zuid is bijzonder geschikt voor de huisvesting van senioren. Dagelijkse voorzieningen zijn in dit deel van Europawijk-Zuid dichtbij en goed te bereiken: het Stadsdeelhart. Een aantal wooncomplexen is al geschikt voor ouderen. Aan de Laan van Berlijn is inmiddels een groot woningcomplex geschikt gemaakt voor zorg en ook aan het Ankaraplantsoen zijn woningen gerenoveerd

⁹ Bron: 'Sterke Schakels', gemeente Haarlem en Stipo Consult, december 2003.

met het oog op senioren. Het wijkcentrum aan de Laan van Berlijn is sterk gericht op activiteiten voor ouderen.

Bij de Brusselstraat, aan de westzijde van de wijk, is een bouwplan voor een woongroep voor (Turkse) ouderen in voorbereiding. Het nieuwbouwplan voorziet in ongeveer 30 zelfstandige appartementen voor ouderen, een ontmoetingsruimte en enkele gezamenlijke voorzieningen.

Ontwerp wooncentrum ouderen Brusselstraat.

Bijzondere doelgroepen

Europawijk-Zuid heeft geen woningen of andere voorzieningen die speciaal geschikt zijn voor bijzondere doelgroepen, zoals geestelijk of lichamelijk gehandicapten. De corporaties krijgen wel regelmatig algemene verzoeken van instellingen voor begeleid wonen-projecten et cetera. In het kader van de herontwikkeling van de wijk is er ruimte om rekening te houden met concrete verzoeken van instellingen, zoals voor het project aan de Brusselstraat voor begeleid wonen.

2.6 Leefbaarheid en veiligheid

De leefbaarheid in Europawijk-Zuid staat onder druk. Bewoners, corporaties en gemeenten zijn het eens dat maatregelen nodig zijn om de leefbaarheid te verbeteren. Belangrijk hierbij is ook het onderhoud van de openbare ruimte. Maandelijks is er overleg tussen de vertegenwoordigers van de wijkraden van Schalkwijk, de corporaties, de politie, het opbouwwerk en de gemeentelijke diensten om zaken op het gebied van dagelijks beheer te bespreken. Het achterstallige groot onderhoud van de openbare ruimte is hiermee echter niet op te lossen.

Europawijk (voor -Zuid zijn de cijfers niet uitgesplitst) kent een negatieve afwijking ten opzichte van het gemiddelde van Haarlem als het gaat om het aantal aangiften bij de politie. Ongeveer 9% van alle aangiften in Haarlem komen uit Europawijk, terwijl in de wijk ruim 6% van de bevolking woont. De afwijking wordt vooral veroorzaakt door diefstal, die tweederde van het aantal aangiften betreft. Overigens is er een dalende trend van het aantal aangiften na jaren lichte stijging. Er zijn twee wijkagenten in Europawijk.

2.7 Trends

Gezinnen met meer financiële draagkracht trekken weg uit Europawijk-Zuid. Woningaanbod in nabijgelegen VINEX-locaties geeft doorstrommogelijkheden die er in de wijk zelf niet zijn. Door de vergrijzing zijn er

meer woningen nodig die geschikt zijn voor senioren. De portiek-etageflats zonder lift zijn dat per definitie niet. De eenzijdige woningtypen, klein en vaak gedateerd, brengen ook een eenzijdige instroom van bewoners teweeg. Gezien de matige kwaliteit van de woningen, de openbare ruimte en daarmee de uitstraling van de wijk als geheel, zijn dat bewoners met een laag inkomen die niet veel keuze hebben. Zij komen in Europawijk-Zuid terecht, kiezen niet uit overtuiging voor de wijk en voelen zich weinig betrokken bij hun woonomgeving. Het ligt voor de hand dat zij snel weer vertrekken als ze de kans krijgen.

Een andere trend is die van een toenemend percentage koopwoningen. Veel mensen geven de voorkeur aan een koopwoning boven een huurwoning. De grote stijging van de prijzen op de koopwoningenmarkt de afgelopen jaren hebben de vraag naar huurwoningen, ook in Europawijk-Zuid, weer doen aantrekken. Het gaat dan ook om het midden- en dure prijssegment.

3. Europawijk-Zuid: rustige woonwijk in levendige omgeving

3.1 De pijlers voor de vernieuwing

De vernieuwing van Europawijk-Zuid rust op zeven pijlers:

1. Behoud en versterking van het ruime, groene karakter van de wijk. Laan van Angers: promenade of singel, groene drager van de wijk opknappen en meer bij de wijk betrekken van het Heempark, onder meer door woningbouw.
2. Verbeteren woningen door renovatie of vervanging door nieuwbouw.
3. Meer verschillen maken in het woningaanbod: ten opzichte van de huidige situatie meer koop, meer middelduur en duurdere huur, meer verschillen tussen woningen (voor jongeren, ouderen, gezinnen, meer voor alleenstaanden, liefst ook meer grondgebonden of grond-ontsloten)
4. Versterken van het gezicht van de wijk: zorgen dat Europawijk-Zuid op beeldbepalende plekken een betere uitstraling krijgt.
5. Verbeteren uitstraling, bruikbaarheid en beheersbaarheid van de openbare ruimte.
6. Op de fiets naar park of winkelcentrum! Verbindingen omgeving versterken.
7. Binden van bewoners aan de buurt, vraaggericht(er) werken.

3.2 Grote kansen: ligging, groene gezicht en ruimte

De ligging van Europawijk-Zuid is strategisch: je bent zo in het Stadsdeelhart, in het groen van het Heempark of het Engelandpark en ook zo bij de uitvalswegen. Deze ligging wordt nog te weinig benut. Langzaam oost-westverkeerroutes tussen Engelandpark en Stadsdeelhart ontbreken. Het Heempark is nauwelijks bij de wijk betrokken, ook door de matige bereikbaarheid van het park: er zijn twee bruggen die wijk en park verbinden, maar door de breedte en de verkeersdruk op deze bruggen hebben ze geen optimale functie voor het park. Het park is daardoor weinig aantrekkelijk voor de omgeving. De vernieuwing biedt kansen om de verbindingen tussen Europawijk-Zuid in zijn omgeving in één keer goed aan te leggen.

Het groene aangezicht kan nog belangrijk worden versterkt, bijvoorbeeld door bovengenoemde verbetering van de bereikbaarheid van Heempark en Engelandpark. Maar ook door goed te kijken naar de overgangen tussen privé-tuinen en de openbare ruimte, de oriëntatie van De Eenhoorn en het gebruik van de openbare ruimte, vooral bij de Laan van Angers. Deze brede straat zou een veel groenere of groen/blauwe (water) uitstraling kunnen krijgen, waar nu het gezicht wordt gedomineerd door asfalt.

Europawijk-Zuid is ruim opgezet. Dat moet zo blijven. De vernieuwing wordt aangegrepen om de ruime uitstraling te versterken, door betere relaties met de groene omgeving en het tegengaan van versnippering in de openbare ruimte. De versnippering veroorzaakt hoge beheerskosten en levert per saldo een rommelig beeld op.

3.3 Europawijk-Zuid 2015: een rustige woonwijk in een levendige omgeving

De vernieuwing van de wijk geeft Europawijk-Zuid weer voldoende kracht voor een solide toekomst. Het aantal woningen dat wordt vervangen is beperkt (ruim 180, zo'n 7,5% van het totaal). Het gaat dus in de kern om andere maatregelen die hernieuwde samenhang aan de wijk geven. Bijvoorbeeld renovatie van woningen, verkoop van woningen, toevoeging van appartementen én eengezinswoningen. Er ontstaat aldus een gevarieerder woningaanbod. Daarnaast wordt geïnvesteerd in de openbare ruimte en in de sociale en welzijnsvoorzieningen in de wijk. Hiermee blijft de wijk aantrekkelijk voor de huidige bewoners, maar ontstaat er ook een aantrekkelijk woonmilieu voor nieuwe doelgroepen. Het toekomstbeeld voor Europawijk-Zuid kan als volgt worden samengevat:

Rustige, ruime woonwijk in een levendige omgeving

Europawijk-Zuid blijft een echte woonwijk, een dorp in de stad. Aan de randen van de wijk zijn de voorzieningen en de buurtwinkels. Het naastgelegen Stadsdeelhart Schalkwijk zorgt ervoor dat in de directe omgeving alle voorzieningen voorhanden zijn.

In de wijk zelf is het rustig en zoeken mensen elkaar op als zij daar behoefte aan hebben. Ook de vormgeving van gebouwen en de openbare ruimte sluit daarbij aan. De goede langzaam verkeerroutes dragen bij aan het terugdringen van het autogebruik.

De ruime en groene aanblik van de wijk wordt versterkt. Bij de (her)inrichting van de openbare ruimte wordt versnippering tegengegaan, de relatie met de parken versterkt en de overgangen openbaar/privé verbeterd. De belangrijkste versterking is uiteraard de herinrichting van de Laan van Angers, die van een drukke verkeersweg verandert in een prettige parkachtige omgeving met groen en wellicht ook water.

Maar: de boodschappen zijn binnen handbereik, de kinderen kunnen naar een school in de buurt, de bioscoop is om de hoek in het Stadsdeelhart Schalkwijk, dat rijk is aan voorzieningen. Ook voor mensen met hun netwerk in de Randstad is de ligging aan de zuidoostkant van Haarlem ideaal.

Foto met Stadsdeelhart/verlichting.

4. Woningen en bewoners

4.1 Een wijk om te blijven

Europawijk-Zuid wordt een wijk met een gevarieerder woningaanbod. Dit geldt voor de prijsklassen, maar ook in de verhouding koop/huur zijn er substantiële veranderingen. In Europawijk-Zuid blijft bijna de helft van de woningen bestaan uit betaalbare huurwoningen, beschikbaar voor de mensen die erop zijn aangewezen. Het is van belang te zoeken naar mogelijkheden om grondgebonden woningen in de middeldure koop- en huursector toe te voegen. Deze zijn niet alleen in Europawijk-Zuid, maar in heel Schalkwijk schaars. Bewoners die nu een goedkope woning huren en meer kunnen en willen betalen, kunnen straks verhuizen naar een betere, grotere of meer passende woning in Europawijk-Zuid. De woningen die men achterlaat komen vrij voor mensen die zijn aangewezen op goedkope huurwoningen.

Vervanging en nieuwe locaties

Pré Wonen vervangt de komende jaren ruim 180 woningen door ruim 200 nieuwbouwwoningen. De Woonmaatschappij heeft gekozen voor verkoop van een deel van de goedkope huurwoningen en renovatie van een deel van de complexen. De nog niet gerenoveerde complexen worden in de planperiode aangepakt. Het is nog niet bekend of dit gevolgen heeft voor de huurcategorie of dat woningen na renovatie worden verkocht. Bij de cijfers is uitsluitend rekening gehouden met de aantallen waarover reeds een besluit is genomen.

Naast de vervanging van woningen komen er ongeveer 180 nieuwbouwwoningen bij op nieuwe locaties. Nieuwe locaties voor woningbouw zijn te vinden bij de Brusselstraat, de Athenestraat, de Warschau/Romestraat, de Laan van Berlijn en in het Heempark. Nog onduidelijk is of de Hildebrandschool aan de Laan van Parijs 2 na fusie verhuist naar een andere locatie. Ook komt mogelijk, bij verhuizing van het Apostolisch genootschap, de kerklocatie vrij aan de Laan van Berlijn. Aanpak van het nieuwe stadsdeelhart biedt de mogelijkheid mee om misschien ook langs de Europaweg extra woningen te bouwen. Wellicht komen ook andere locaties nog in aanmerking voor nieuwbouwwoningen. Met deze locaties is nog geen rekening gehouden in het cijfermateriaal.

Effecten van de herstructurering op de woningvoorraad

Europawijk-Zuid blijft, gezien de behoefte aan huurwoningen op de Haarlemse woningmarkt, overwegend een huurwijk. Gebleken is dat de vraag naar middeldure en dure huurwoningen aantrekt.

De verhouding goedkoop/middelduur/duur verandert in de planperiode van 79/21/0% naar 57/40/3%. Daarbij is belangrijk op te merken dat er ook een verschuiving plaatsvindt in de categorie 'goedkoop' van huur naar koop door de al genoemde verkoop van 361 huurwoningen door de Woonmaatschappij. Pré Wonen gaat vooralsnog uit van vervanging van huurwoningen door nieuwe huurwoningen in verschillende prijsklassen (10% goedkoop, 80% middelduur, 10% duur). Op de nieuwbouwlocaties worden koop- en huurwoningen gerealiseerd. Bijzondere woonvormen als begeleid wonen en de woongroep voor ouderen worden in elk geval nieuwbouwhuurwoningen.

Prijscategorieën (koop én huur) Nu: totaal 2635 woningen Straks: totaal 2840 woningen	Huidig % (abs.)	Toekomstig % (abs.)
Goedkoop	79% (2095)	57% (1625)
Middelduur	21 % (540)	40% (1130)
Duur	0% (0)	3% (85)

De verhouding huur/koop in Europawijk-Zuid na afronding van de planperiode lijkt, op basis van de nu bekende gegevens, behoorlijk te wijzigen van 77/23% nu naar 63/37% straks. Dit verschil wordt vooral bereikt door verkoop van huurwoningen en voor een deel door koopwoningen op nieuwe locaties.

Huur Nu: 77%/2025 woningen Straks: 63%/1782 woningen	Huidig % (abs.)	Toekomstig % (abs.) ¹⁰
Goedkoop	81% (1640)	45% (807)
Middelduur	19 % (385)	52% (935)
Duur	0% (0)	2% (40)

De verschillen in huurcategorie worden vooral veroorzaakt door het toegroeien van de huurprijzen naar de zogenaamde 'streefhuur', die vooral bij gerenoveerde flats sterk verschilt van de huidige huur. Deze huren zullen geleidelijk stijgen tot aan de streefhuur, of, in geval van nieuwe huurders, ineens. De vervangende nieuwe huurwoningen worden voor 10% in het goedkope segment gerealiseerd, voor 80% in het middendure segment en voor 10% in het dure segment.

De prijsklassen van de huurwoningen:

goedkoop	< € 467
middelduur	€ 467 - < € 600
duur	> € 600

Koop Nu: 23%/613 woningen Straks: 37%/1056 woningen	Huidig % (abs.)	Toekomstig % (abs.) ¹¹
Goedkoop	74% (456)	77% (817)
Middelduur	26% (157)	18% (194)
Duur	0% (0)	4% (45)

De prijsklassen van de nieuwbouw koopwoningen, indicatief:

goedkoop	< € 125.000 - < € 170.000
middelduur	€ 170.000 - < € 250.000
duur	€ 250.000 - < € 350.000

¹⁰ Idem.

¹¹ Idem.

4.2 Variatie en kwaliteit van woningtypen voor verschillende doelgroepen

De huidige verhouding gestapeld/grondgebonden is 76% en 24%. De verwachting is dat deze verhouding niet substantieel verandert. De verouderde flats worden vervangen door comfortabele appartementen en waar mogelijk grondgebonden woningen, die ervoor zorgen dat bewoners die dat willen, kunnen doorstromen. Bekeken wordt of de begane grond bij nieuwbouw appartementencomplexen ook woningen kan bevatten, zodat de bewoners hun eigen voordeur aan de straat kunnen hebben. Zo zijn er geen 'dode' gevels op straatniveau en ontstaat een sociaal veiliger omgeving.

Uitgangspunt is dat de nieuwbouwwoningen in Europawijk-Zuid van hoge kwaliteit zijn. Dat betekent bijvoorbeeld: beter gebruik maken van de ligging en oriëntatie op de zon, een goede buitenruimte, veilig en een inbouwpakket dat is afgestemd op de wensen van de bewoner. De woningcorporaties willen middels een marktverkenning meer duidelijkheid verkrijgen over specifieke woonwensen. Het kan dan bijvoorbeeld gaan over de interesse in casco-woningen, bijzondere initiatieven of over de prioriteiten van kopers en huurders bij de indeling en omvang van een woning. In deze toets aan de markt wordt aan (toekomstige) bewoners ook gevraagd wat zij belangrijk vinden in hun woonomgeving. Bij de uitwerking wordt hiermee rekening gehouden.

4.3 Europawijk-Zuid: wie wonen er (straks)?

Europawijk-Zuid blijft aantrekkelijk voor veel van haar huidige bewoners. De wijk Ook zij geven aan dat Europawijk-Zuid meer woningen zou moeten bieden gericht op doorstroming, zodat mensen met een hoger inkomen ook terecht (blijven) kunnen in de wijk. Bewoners zien ook dat het onderhoud van de openbare ruimte is achtergebleven de afgelopen jaren en vinden het nodig dat de woonomgeving een impuls krijgt.¹²

Bij de vernieuwing wordt rekening gehouden met de mogelijkheden ook andere doelgroepen te trekken. Gezien het huidige aanbod gaat het dan voornamelijk om Haarlemse (her)starters op de woningmarkt, vestigers van buiten Haarlem, vooral één en tweeverdieners zonder kinderen, doorstromers uit Schalkwijk en gezinnen. Uit een combinatie van de beschikbare demografische gegevens van de huidige bevolking en een inschatting op grond van beschikbaar onderzoeksmateriaal met betrekking tot woonmotieven¹³ wordt de volgende inschatting gemaakt.

Europawijk-Zuid is een stedelijke buitenwijk¹⁴ van Haarlem. Het is en blijft een typische woonwijk zonder veel functiemenging met een groot aandeel goedkopere woningen. Dat betekent dat de wijk weinig aantrekkelijk is voor mensen die erg statusgevoelig zijn en gericht op een grote mate van (zichtbare) luxe. Zij zullen eerder naar een echt suburbaan woonmilieu trekken met parkeren op eigen terrein in een omgeving die bij hun status past. De wijk is aantrekkelijk voor gezinnen, gericht op harmonie en het leven in de buurt met de scholen, de speelvoorzieningen, de buurtwinkel. Daarnaast blijft de wijk geschikt voor een wat ouder wordend publiek, gericht op harmonie, gezelligheid, een zekere mate van routine, geborgenheid en veiligheid.¹⁵

---

¹² Bron: Verslag Workshop 22 januari 2004 georganiseerd door de wijkraad, en verslag Workshop 22 november 2004.

¹³ Bron: The SmartAgent Company, 2004.

¹⁴ In de Regionale Woonvisie Zuid-Kennemerland, maart 2004, wordt de wijk getypeerd als 'buiten centrum woonwijk'

¹⁵ De omschrijvingen komen overeen met de 'gele' en de 'groene' wereld uit de omschrijving van The SmartAgent Company, 2004.

De voorgenomen veranderingen in het woonprogramma voor Europawijk-Zuid worden getoetst aan de markt. Dat wil zeggen dat wordt bekeken of het programma in overeenstemming is met de woonbehoeften van huidige en toekomstige bewoners. De corporaties en de gemeente hebben aangegeven een gedegen onderzoek te willen doen naar de woonwensen van gemotiveerde blijvers en mogelijke vestigers in de wijk. Mede op basis hiervan wordt de visie uitgewerkt en een aanbod gecreëerd dat aansluit bij de wensen van (toekomstige) bewoners. Dat betekent dat bij de uitwerking nog kan worden geschoven in woningtypen (koop, huur, eengezins of appartement) en prijsklassen.

4.4 Waar welke ingrepen met woningen?

Italiëlaan/Kopenhagenstraat: goed binnenkomen

Aan de Italiëlaan komen vier nieuwe woongebouwen met in totaal ongeveer 120 appartementen. Afhankelijk van de komst van water in de Laan van Angers komt er ook water aan de Italiëlaan; in dat geval komen er twee halfverdiepte garages voor de auto's van bewoners. Ook de binnentuinen worden vernieuwd; er komen ook speelvoorzieningen. Aan twee ervan liggen in een atrium de entrees van de appartementen. De Italiëlaan is één van de plekken waar de wijk een nieuw gezicht krijgt, zeker op het punt waar de laan de Laan van Angers snijdt.

Brusselstraat: bijzondere doelgroepen

Aan de Brusselstraat wordt een nieuw kleinschalig wooncomplex gerealiseerd voor ouderen. Het gaat om een bijzondere woonvorm met deels gemeenschappelijke voorzieningen en een ontmoetingsruimte. Bij de Brusselstraat wordt verder gedacht aan toevoeging van een klein aantal eengezinswoningen en appartementen, deze laatste als begeleid wonen-project (Philadelphia).

Engelandlaan: nieuw gezicht

De portiek-etageflats aan de Engelandlaan worden vooral aan de buitenzijde flink aangepakt. Het gaat dan bijvoorbeeld om vernieuwing van de entrees en aanpassen van de kleurstellingen aan de omliggende (nog te realiseren) nieuwbouw. De achtergelegen Athenestraat krijgt een bescheiden rijtje met eengezinswoningen.

Warschaustraat: gesloten bouwblok

Bij de Warschaustraat komen ongeveer 35 eengezinswoningen, zo ontworpen dat de privé achtertuinen aan elkaar liggen, bijvoorbeeld in een gesloten bouwblok.

Romestraat: centrum van de buurt

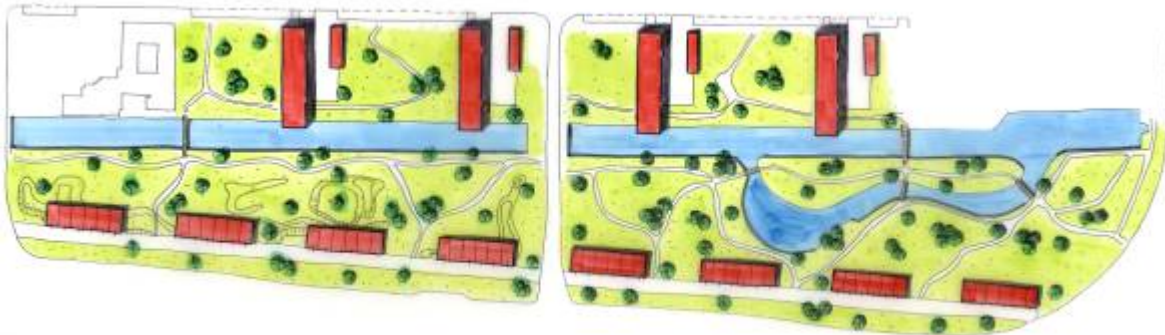
In combinatie met het speelterrein en een nieuw voorzieningengebouw voor onder meer buurtcentrum Prisma worden zo'n 12 eengezinswoningen gerealiseerd aan de Laan van Angers/Romestraat.

Laan van Berlijn: blikvanger

Aan de Laan van Berlijn wordt gedacht aan een wooncomplex voor senioren met onderliggende parkeergarage. Deze nieuwbouw vormt dé blikvanger van de wijk op de zuidoostpunt in de bocht van de Europaweg.

Heempark: een echt wijkpark en comfortabel wonen

Woningen in het Heempark geven aanleiding het park op te knappen, betere verbindingen te creëren en de groene zone beter bij de wijk te betrekken. Voor de bebouwing in het Heempark zijn twee varianten uitgewerkt. In de ene variant komt er een rand eengezinswoningen aan de Europaweg, in de tweede variant grenzen de woningen aan de Europavaart. De woningen in het Heempark geven het park gezicht en sociale veiligheid. Uiteraard vinden de kopers van deze gezinswoningen een bijzonder woonmilieu.

Variant wonen aan zuidrand Heempark.

Variant wonen langs Europavaart.

5. Cultuurhistorie, stedenbouw, architectuur, openbare ruimte en verkeer en parkeren

5.1 Cultuurhistorie: kracht behouden

Het palet aan ingrepen in de wijk vraagt om een visie op de onderlinge samenhang. Belangrijk is om hierbij een analyse los te laten op de waarden van het oorspronkelijke ontwerp van de wijk en de gebouwen, zodat karakteristieke en waardevolle elementen van de wijk kunnen worden behouden. Het kan daarbij gaan om de functionele indeling van de wijk, om typerende architectuurkenmerken of de inrichting van de openbare ruimte. De gedachten achter de oorspronkelijke ontwerpen voor Schalkwijk en Europawijk-Zuid hebben nog steeds een krachtige uitwerking: de heldere ordening van functies, de concentratie van voorzieningen, zon, licht en ruimte.

Een analyse gericht op behoud of versterking van het oorspronkelijke ontwerp, liefst uitgevoerd met geïnteresseerde bewoners, kan zeer bruikbaar zijn om gefundeerde keuzen te maken bij de uitwerking van de vernieuwing. De analyse kan worden gebruikt als één van de dragers van het beeldkwaliteitplan dat voor Europawijk-Zuid moet worden ontwikkeld, maar biedt mogelijk ook aanknopingspunten om de leefbaarheid in de wijk een impuls te geven.

5.2 Stedenbouw

De ruime opzet van de buurt blijft behouden en wordt verrijkt met een netwerk van speel-, leef- en wandelverbindingen. Rommelig snippergroen, dat slecht kan worden onderhouden, wordt verwijderd, net als onveilige plekken en overtollig asfalt.

Hoogtes

De stedenbouwkundige opzet van de wijk wordt niet wezenlijk veranderd. Aan de randen van de wijk en de brede doorgaande straten van de wijk zijn de hogere gebouwen te vinden, met meer markante hoogbouw op de hoeken van de Europaweg: bij de Italiëlaan, de Laan van Berlijn en de Engellandlaan. Er is (midden)hoogbouw aan de brede doorgaande straten en in de binnengebieden eengezinswoningen. Deze opbouw blijft leidraad bij de vernieuwing.

Laan van Angers: middelpunt van de wijk

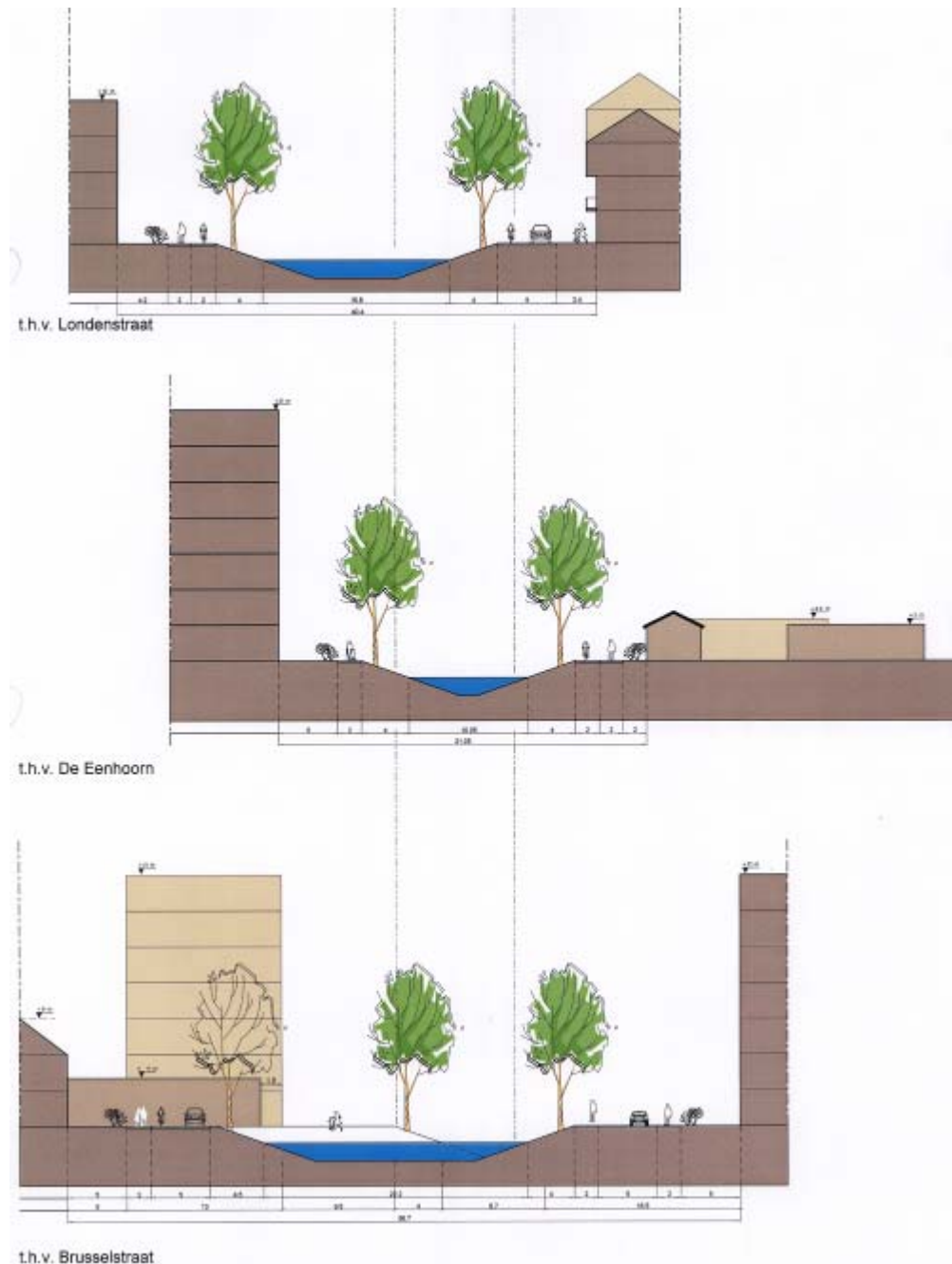
Europawijk-Zuid is een wijk waar je weinig verschillen, weinig variatie ervaart, zelfs ondanks de eerdergenoemde verschillen in hoogte. De stedenbouwkundige opzet en de architectuur vormen dus een duidelijke eenheid, maar er ontbreekt een markant punt, een drager. Dat wordt straks de Laan van Angers, die versterkt wordt als centrale, groene as in de wijk en hét gezicht wordt van de wijk. Nu doorsnijdt de brede laan de wijk en deelt deze in twee delen. De laan krijgt in de toekomst een verkeersluw en groen karakter en daarmee een belangrijke verbindingfunctie. Het gaat dan om een verbinding tussen de buurten aan de oost- en westkant van deze laan, maar ook om een groene verbinding tussen Heempark en Engellandpark. Voor de inrichting van de Laan van Angers zijn twee varianten uitgewerkt: één met water en één waarin het groen domineert. Beide varianten hebben voor- en nadelen.

Singelvariant

De variant met water in de Laan van Angers geeft de laan een prachtig, rustgevend aanzicht.

Wonen aan de singel geeft een extra kwaliteit, terwijl bovendien sprake is van extra waterberging en

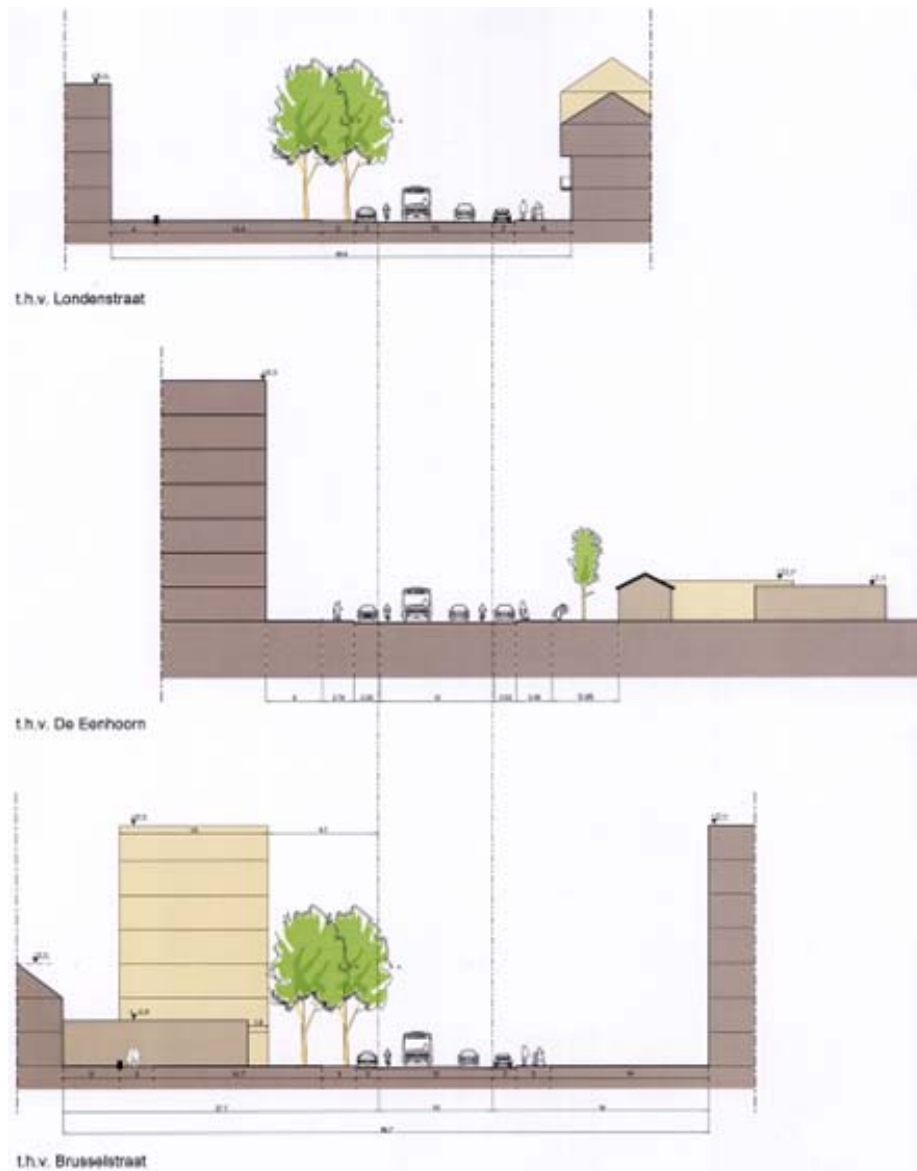
een doorgaande watergang als onderdeel van een nieuw watersysteem in Schalkwijk. Voor het introduceren van water zijn extra investeringen nodig (uitnemen weg inclusief bekabeling en riolering) en de goed gebruikte buslijnen over de Laan van Angers passen dan niet meer.

Promenadevariant

De variant met afwisselende groenstroken en plantsoenen geven de Laan van Angers een enorme impuls in de verblijfskwaliteit. De laan wordt niet meer gebruikt voor doorgaand autoverkeer, maar

alleen voor langzaam verkeer en openbaar vervoer. Er vindt in de promenadevariant geen aansluiting plaats op het nieuwe systeem in Schalkwijk voor opvang en doorstroming van oppervlaktewater.

5.3 Architectuur

De jaren zestig hebben hun consistente, maar nu en dan monotone architectuur nagelaten aan Europawijk-Zuid. Kenmerkend zijn de heldere, kloeke volumes van de hoge flatgebouwen. De gevels hebben altijd een sterke horizontale indeling. Meestal zijn de trappenhuisen als losse verticale bouwdelen tegen het woonvolume geplaatst. Samen levert dat een sprekend beeld op. Een ander kenmerkend contrast is te vinden in kleur- en materiaalgebruik. De gevels bestaan uit grote vlakken van een enkel materiaal (baksteen, glas, beton of hout) in een gedempte kleur. De kozijnen, galerijhekken en portalen zijn juist

rank en wit en verlevendigen het hoofdvolume. Opvallend bij veel gebouwen in Europawijk-Zuid is de afwerking van de betonnen gebouwonderdelen. Deze zijn vaak geveerd of gewassen (dat wil zeggen afgewerkt met grindstenen) dat ervoor zorgt dat deze door de tijd heen fris blijft ogen.

De vernieuwing van de wijk geeft kansen om bijzondere accenten toe te voegen, binnen de sterke en te behouden stedenbouwkundige structuur. Op enkele plaatsen, zoals aan de Laan van Berlijn en langs de Europavaart, staan al complexen met een sterke uitstraling. Juist op beeldbepalende plekken, zoals in de zuidoosthoek van de wijk, maar ook aan de nieuwbouw aan de Italiëlaan en de Laan van Angers (woningen met voorzieningen) worden bijzondere eisen gesteld aan de architectuur. Het nieuwe gezicht van Europawijk-Zuid moet op deze plekken vorm krijgen.

De oriëntatie van woningen, maar ook die van voorzieningen (denk aan Prisma en de Eenhoorn) gaat zich consequenter richten op de doorgaande routes; bij de aanleg van privétuinen is er extra aandacht voor de overgang naar het openbaar gebied. Zo krijgt de wijk een veel verzorgder uitstraling en neemt de sociale veiligheid toe.

5.4 Inrichting en beheer openbare ruimte

Wandeling in het groen

De vernieuwing van de wijk zorgt ervoor dat bewoners straks een prettige wandeling kunnen maken door het groen in hun wijk. De Laan van Angers speelt hierbij natuurlijk een hoofdrol, maar ook de verbeterde toegankelijkheid van het Heempark en het Engelandpark zijn belangrijk. Cruciaal daarbij is de verbetering van de oost-west langzaamverkeersverbindingen in de wijk. Op dit moment verspringen deze steeds; fietsers en wandelaars kiezen dan ook liever een route om de wijk, dan door de wijk.

Het Heempark krijgt een facelift, er komen extra bruggen over de Europavaart en de brede brug ter hoogte van de Laan van Angers wordt versmald. De opstelstroken bij de uitgang van de Engelandlaan ter hoogte van het Heempark verdwijnen; de laan wordt dus smaller en gemakkelijker oversteekbaar. Zo wordt het park beter bereikbaar. Het park wordt ook veiliger, door de woningen die in het park worden gebouwd.

Straks is een wandeling in het groen door de wijk mogelijk.

Beeldkwaliteit en prioriteiten bij aanleg en beheer

De toekomstvisie is bedoeld om de wijk integraal aan te pakken. Belangrijke verbindende schakel bij de vernieuwing is de openbare ruimte: de straten, het groen en de inrichting daarvan. Gestart is al met de invoering van ondergrondse afvalinzameling. Cruciaal bij de vernieuwing is om met elkaar (corporaties, gemeente, bewoners) de integrale beeldkwaliteit en de prioriteiten te bepalen. Het ontwikkelingsprogramma Haarlem biedt ruimte voor integrale uitvoering in de loop van de vernieuwingsperiode. Enkele voorbeelden. Op sommige plekken in de wijk is er onduidelijkheid over de eigendomssituatie; dat zou moeten veranderen. Waar groen privé-eigendom is, komen heldere hekjes of hagen bij de overgang naar de openbare ruimte. Snippergroen levert hoge beheerskosten op of wordt verwaarloosd; gekozen wordt daarom voor consequent grotere groeneenheden. Bij de herinrichting en het opknappen van openbaar groen worden de bewoners in de directe omgeving betrokken. Er wordt rekening gehouden met de beheerskosten, zodat eenmaal aangelegd groen ook duurzaam is en toegevoegde waarde houdt.

Relatie met sociale pijler van de vernieuwing

De kwaliteit van de openbare ruimte is een scharnierpunt voor de stedelijke vernieuwing¹⁶. Kinderen hebben veilige speelplekken en veilige routes nodig. De zelfstandigheid van ouderen wordt medebepaald door de toegankelijkheid van voorzieningen. En ontmoetingen kunnen alleen plaats vinden in een prettige buitenomgeving die gericht is op contact.

¹⁶ Concept-Sociale pijler Schalkwijk, Josine Meurs, 4 januari 2005

5.5 Verkeer en parkeren

Laan van Angers

De Laan van Angers krijgt een andere verkeersfunctie in de toekomst. De Laan van Osnabrück en de Engelandlaan behouden de functie van wijkontsluiting, vanwaar het verkeer over de wijk wordt verdeeld. De Laan van Angers is in de toekomst primair bedoeld voor fietsers, voetgangers en openbaar vervoer. Bewoners kunnen in alle gevallen hun voordeur bereiken via een weg. Indien de watervariant voor de Laan van Angers wordt uitgevoerd, verdwijnt het openbaar vervoer uit de Laan van Angers. Uiteraard vraagt de inpassing van openbaar vervoer in een overigens verkeersluwe laan om de nodige verkeersremmende maatregelen, waar tegelijkertijd het openbaar vervoer gebaat is bij een goede doorstroming.

Langzaam verkeerroutes van oost naar west

De sterke noord-zuid oriëntatie van de wijk wordt aangevuld met verschillende, aantrekkelijke langzaamverkeerroutes, die de verbinding naar het Stadsdeelhart en het Engelandpark beduidend verbeteren. Er zijn verschillende mogelijkheden om de wijk te doorkruisen met nieuwe doorsteken, begeleid door plantsoenen, speelplekken en andere voorzieningen. De ligging van de wijk tussen groen en nabij het Stadsdeelhart wordt zo veel beter benut. Overigens is de oversteekbaarheid van de steeds drukker wordende Europaweg een aandachtspunt, zeker voor kinderen en ouderen.

Nieuwe langzaamverkeerroutes

Parkeren geen probleem

Voor Europawijk-Zuid geldt tot nu toe een gemiddelde parkeernorm van 1,2 parkeerplaats per woning. Parkeren in de wijk vormt nu in het algemeen geen probleem. Er wordt een parkeerbalans opgesteld om eventuele knelpunten te inventariseren. Waar extra woningen komen, wordt ook voorzien in voldoende parkeergelegenheid. Op plaatsen waar parkeerproblemen bij nieuwbouw zijn te verwachten, bijvoorbeeld bij de Laan van Berlijn, worden parkeervoorzieningen aangelegd.

Openbaar vervoer

Europawijk-Zuid is goed ontsloten met openbaar vervoer (bus) en dat blijft zo. Waar mogelijk de bus niet meer door de Laan van Angers kan rijden (in geval van de watervariant) nemen de Laan van Osnabrück of de Laan van Engeland deze functie over. Uitgangspunt is dat de bushaltes zo dicht mogelijk bij de bestaande plaats blijven.

6. Welzijn, zorg en onderwijs

6.1 Context van Schalkwijk

Welzijn, zorg en onderwijs zijn zaken die zich niet beperken tot de schaal van Europawijk-Zuid. Daarom wordt voor Europawijk-Zuid aangesloten bij de ontwikkeling op het niveau van Schalkwijk, waarvoor thans een inventarisatie plaatsvindt van behoeften en tekortkomingen¹⁷. De vernieuwing van Europawijk-Zuid biedt kansen om realisatie van doelstellingen op sociaal vlak te versnellen, al was het maar door het bieden of creëren van ruimte.

6.2 Onderwijs en jeugd

Voor Schalkwijk¹⁸ zijn de onderstaande ambities voor jeugd geformuleerd, die goed aansluiten bij de vernieuwing van Europawijk-Zuid:

- Kinderen kunnen zelfstandig en veilig van de openbare ruimte gebruik maken. Zij behoren tot het natuurlijke straatbeeld;
- Er zijn veilige fiets- en wandelroutes, openbaar vervoer maakt voorzieningen gemakkelijk bereikbaar;
- De voorzieningen sluiten aan bij de verwachtingen en bij de leefwereld van kinderen en jongeren;
- Via jeugdparticipatie in allerlei vormen worden signalen en ideeën verzameld en gebruikt.

Onderwijs op niveau

Europawijk-Zuid lijkt voldoende te beschikken over onderwijsvoorzieningen in de nabije omgeving en peuterspeelzalen in de wijk. Hetzelfde geldt voor basis- en voortgezet onderwijs.

Jongerenvoorzieningen versterkt en vernieuwd

Prisma, het wijkcentrum waar vooral jongeren gebruik van maken, functioneert goed, maar niet zonder problemen. Er zijn mogelijkheden voor ontmoeting, internet, huiswerkbegeleiding en muziek maken. Een deel van deze activiteiten vindt in de toekomst misschien plaats in de Brede School in Meerwijk, maar dit is nog niet zeker. Er blijft echter ruimte noodzakelijk wanneer Prisma plaats zou maken voor een nieuwe multifunctionele voorziening. Bij de vernieuwing gaat in overleg met de gemeente en stichting Radius aandacht gaat uit naar de betrokkenheid en bijbehorende verantwoordelijkheden van de gebruikers van de ruimte(n).

Voltoeien vernieuwing buitenspeelvoorzieningen

In het kader van het Speelplan van de gemeente Haarlem is ook in Europawijk-Zuid sprake van concentratie van speelvoorzieningen in combinatie met vernieuwing van de speelplekken. De vernieuwing kan voortgang vinden als definitief besloten is over de (her)inrichting van de openbare ruimte als geheel. Wellicht is het mogelijk om ook een ruige speelplek in de wijk te creëren, die kinderen aanspreekt op hun creativiteit (hutten bouwen, zich verstoppen etcetera).

---

¹⁷ Concept-Sociale pijler Schalkwijk, Josine Meurs, 4 januari 2005

¹⁸ Concept-Sociale pijler Schalkwijk, Josine Meurs, 4 januari 2005

Speeltuinvereniging De Eenhoorn

Europawijk-Zuid, met zijn vele kinderen met onderwijsachterstanden, heeft met speeltuinvereniging De Eenhoorn een bijzondere kwaliteit voor deze kinderen. Hier kunnen zij veilig spelen, dieren verzorgen en bekijken. In het licht van de vernieuwing van de Laan van Angers zou De Eenhoorn van oriëntatie kunnen veranderen, met een duidelijker gezicht aan de Laan van Angers. Zo krijgt de vereniging een nog prominentere rol in de Europawijk-Zuid.

6.3 Cultuur in de wijk

Cultuur, in de brede zin van het woord, is niet het eerste begrip dat opkomt bij de vernieuwing van Europawijk-Zuid. Het ISV-beleid van het Ministerie van VROM is echter steeds sterker gericht op ook een cultuur-component. Het gaat dan om de gedeelde waarden in de wijk, om een gemeenschappelijk begrippenkader en de wijze waarop hieraan actief invulling kan worden gegeven. Maar ook om cultuur in de meer traditionele opvatting: muziek, theater, vormgeving. De vernieuwing van Europawijk-Zuid biedt kansen om tijdelijke kunstprojecten vorm te geven op slooplocaties, het zoeken van plekken voor aansprekende beeldende kunst en een terugblik op de oorsprong van de wijk. Momenteel wordt tevens onderzocht welke culturele functies in het Stadsdeelhart een plek kunnen krijgen.

6.4 Zorg en gezondheid

Geschikte woningen

De bevolking van Europawijk-Zuid vergrijsst. Bij de vernieuwing van de wijk wordt daar rekening mee gehouden; er komen op verschillende plekken specifieke seniorenwoningen, maar ook worden er levensloopbestendige woningen gerealiseerd, geschikt voor alle doelgroepen om langer te blijven wonen. Er is ruimte voor initiatieven van instellingen bij de vernieuwing van de wijk.

Afstemming woon- zorg- en welzijnsfuncties

Met de nota 'Sterke Schakels' heeft Haarlem de ambitie de afstemming tussen de verschillende woon- zorg- en welzijnsfuncties beter op elkaar af te stemmen. Sterke Schakels moet in 2005 worden uitgewerkt. In Schalkwijk is een deel van de infrastructuur in Loket Schalkwijk en de overlegstructuur al voorhanden. Wat er nog moet komen is een vertaling naar de Schalkwijkse behoefte en situatie en een samenhangend plan voor nieuwbouw en aanpassing van het woningbestand aan de zorgbehoefte van de bewoners, het opzetten van zorginfrastructuur en welzijnsinfrastructuur en aanpassing van de openbare ruimte en het vervoer. Onderzoek wijst uit dat de behoefte van ouderen is verschoven: er is meer behoefte aan diensten en minder aan activiteiten.¹⁹

Een zogenaamde 'Zorg Onder Eén Dak'-voorziening is actief op zoek naar een goede vestigingsplek in Europawijk-Zuid.

Foto apotheek in de wijk

---

¹⁹ Concept-Sociale pijler Schalkwijk, Josine Meurs, 4 januari 2005

6.5 Activiteiten in de wijk: vraaggericht werken

Twee van de vier wijkcentra van Schalkwijk zijn gevestigd in Europawijk-Zuid (Prisma en Laan van Berlijn). Ook is er een moedercentrum met consultatiebureau gevestigd in Europawijk-Zuid. De financiële basis voor het Moedercentrum, maar ook voor de andere accommodaties²⁰ is onzeker. Radius organiseert veel activiteiten in de wijkcentra en ondersteunt ook de wijkraad voor Europawijk-Zuid, maar het budget van deze welzijnsinstelling staat ook onder druk.

Er is geen sprake van eenduidige afspraken over participatie en beïnvloeding van beleid. In één complex in Europawijk-Zuid is een leefregelproject gestart om beheersvraagstukken aan te pakken. Tijdens en na de vernieuwing van Europawijk-Zuid zou het goed zijn om ook de bewoners eenduidig te betrekken bij het onderhouden van hun wijk, bijvoorbeeld door op wijkniveau leefregels of -afspraken te maken.

Het participatiebeleid zou gericht moeten zijn op vraaggericht werken, zodat welzijns- en zorgactiviteiten goed aansluiten bij hetgeen bewoners aanspreekt. Ook zouden bewoners meer aangesproken kunnen worden op hun vermogen om zelf activiteiten van de grond te krijgen, bijvoorbeeld door het aanbieden van ruimte tegen lage tarieven of ondersteuning bij de uitwerking van initiatieven. Voor Europawijk-Zuid zou een bewonerspanel of -platform kunnen dienen als klankbord bij de vernieuwing. Daarbij geldt dat de organisatie goed moet aansluiten bij de bevolking 'in de breedte': van jong tot oud, van allochtoon tot autochtoon.

---

²⁰ Concept-Sociale pijler Schalkwijk, Josine Meurs, 4 januari 2005

7. Wijkeconomie

Europawijk-Zuid

Europawijk-Zuid is een typische woonwijk; dat zal niet veranderen door de vernieuwing van de wijk. De wijkeconomie beperkt zich dan ook tot een enkele winkelstrook aan de Italiëlaan en de buurtsupermarkt aan de Brusselstraat. Deze buurtsupermarkt heeft verzocht om medewerking bij uitbreiding, die op de huidige locatie echter conflicteert met één van de nieuwbouwlocaties voor woningen. Er is een aantal varianten onderzocht voor verplaatsing, waarvan er twee kansrijk lijken. De variant waarbij de supermarkt aan de Italiëlaan zou komen, heeft het voordeel dat ook de andere winkeliers van deze winkelstrook kunnen profiteren van de trekkracht van de supermarkt. Blijkens onderzoek²¹ hebben de buurtwinkelvoorzieningen ook na voltooiing van de vernieuwing van het stadsdeelhart niets van deze ontwikkeling te vrezen en kunnen zij goed voorzien in een andere behoefte in de wijk.

Bij de vernieuwing van Europawijk-Zuid zijn de ingrepen zo gericht en goed te faseren, dat er niet te vrezen is voor een afnemende klandizie voor winkeliers in de wijk.

Schalkwijk

Schalkwijk heeft 15.000 arbeidsplaatsen. Het direct naast de wijk gelegen Stadsdeelhart Schalkwijk is de motor van de economie (midden- en kleinbedrijf) in dit stadsdeel met winkels, horeca, ontspanning en kantoren. Daarnaast biedt de omgeving in Schalkwijk veel werkgelegenheid in de vorm van onder meer grootschalige kantoren en het EG ziekenhuis aan de Boerhaavelaan.

In het Uitvoeringsplan Schalkwijk 2000+ wordt aandacht geschonken aan versterking van de economische zelfstandigheid van de bewoners door middel van projecten op het gebied van huishoudbudget (kamerverhuur als mogelijkheid, ruilhandel bevorderen, onderzoek naar mogelijkheden van economische activiteiten in woonbuurten). De vernieuwing van Europawijk-Zuid biedt wellicht aanknopingspunten om hier verder inhoud aan te geven. Het initiatief voor dergelijke activiteiten ligt echter bij de reguliere diensten van de gemeente Haarlem of de daartoe aangewezen instanties.

---

²¹ ZKA/Goudappel Coffeng juli 2001, 'Toekomstperspectief Stadsdeelcentrum Haarlem Schalkwijk'

8. Fasering & communicatie

8.1 Prettig woonklimaat

De fasering is nog onderwerp van gesprek. Afstemming van de planning tussen corporaties en gemeente is van evident belang, zodat er ook tijdens de vernieuwing een prettig woonklimaat blijft bestaan. Specifieke maatregelen voor tijdelijk en intensief beheer zijn wellicht nodig in delen van de wijk.

8.2 Verhuismogelijkheden binnen en buiten de wijk

De variëteit aan ingrepen (beperkte sloop/nieuwbouw, nieuwbouw op nieuwe plekken, renovatie) maakt dat bewoners altijd in Europawijk-Zuid terecht kunnen. Liefst verhuizen bewoners in één keer naar hun definitieve woning, zodat zij voor de wijk behouden blijven.

8.3 Vaart houden in vernieuwing

Het is belangrijk dat de vernieuwing, als deze eenmaal is ingezet, vaart blijft houden. Het is de bedoeling om buurten in zijn geheel op te leveren. Dat betekent dat na de ingrepen op het gebied van de woningen direct daarna de openbare ruimte in een buurt aan wordt gepakt.

8.4 Ambitie krijgt liefst snel een 'gezicht'

De ambitie van Europawijk-Zuid moet een gezicht krijgen in de vorm van mooie, opvallende of bijzondere gebouwen of inrichting van de openbare ruimte van hoge kwaliteit. Voor het geloof in de kwaliteit van de vernieuwing en de toekomst van de wijk is uitwerking van de Laan van Angers als drager voor de wijk, samen met de langzaamverkeerroutes, van belang. Midden in de wijk, met vertakkingen naar Engelandpark en Stadsdeelhart, kan het nieuwe elan een grote uitstraling hebben naar de rest van de wijk. Natuurlijk is de verbetering van het Heempark ook een belangrijke en zichtbare kwaliteitsverbetering voor de hele wijk.

8.5 Voorlopige planning

De voorgenomen fasering is vervat in de kaart op de pagina hiernaast. De daadwerkelijke uitvoering hangt ondermeer van de uiteindelijke besluitvorming over onderdelen van deze visie en planologische procedures af.

Voorlopige fasering

1. Laan van Angers	2008/2009
2. Italiëlaan	2009/2010
3. Brusselstraat	
wooncentrum ouderen	2006/2007
overige woningen	2008
4. Athenestraat	2007/2008
5. Romestraat	2008
6. Warschastraat	2007/2008
7. Laan van Berlijn	2007/2008
8. Heempark	
nieuwbouw	2007
verbetering park	2008
9. Langzaam verkeerroutes	2006/2007

Nog in onderzoek

Brusselstraat/locatie kinderdagverblijf

Laan van Parijs/locatie Hildebrandschool

Europaweg/oostzijde

Laan van Berlijn/locatie Apostolisch genootschap

Samenvatting maatregelen

Fysieke ingrepen

- *Sloop/nieuwbouw*
Vervanging ruim 180 woningen door ongeveer 210 nieuwe woningen.
- *Renovatie en groot onderhoud*
Ruim 800 woningen zijn de afgelopen jaren gerenoveerd of er is groot onderhoud gepleegd. Er volgen er nog ongeveer 250.
- *Nieuwe bouwlocaties*
Op zeven verschillende nieuwe bouwlocaties worden in totaal ongeveer 170 woningen gerealiseerd. Daarnaast is van een aantal locaties nog niet duidelijk of ze zullen veranderen van bestemming (onder meer Hildebrandschool en Apostolisch genootschap).
- *Inventarisatie bijzondere doelgroepen*
Voor een groep Turkse ouderen wordt een complex voor groepswonen voorbereid. Daarnaast is er ruimte voor een begeleid wonenproject in Europawijk-Zuid.
- *Opknappen Heempark*
Toevoegen van bruggen, opknappen van het park, toevoegen van beperkt aantal eengezinswoningen.
- *Laan van Angers*
Inrichten als promenade of singel. Groene verbinding met buurten, Engelandpark en Heempark.
- *Langzaam verkeerroutes*
Doorbreken van barrières, goed inrichten langzaam verkeerroutes in oost-west richting.
- *Openbare ruimte*
Herinrichten van openbare ruimte, opruimen snippergroen, verbeteren aanzicht van de wijk. Samen met bewoners prioriteiten stellen voor de aanpak.

Sociale maatregelen

- *Speelplekken*
Herinrichten speelplekken, toevoeging van nodige speelplekken (eventueel in het zuiden van de wijk).
- *Prisma*
Nieuwbouw realiseren voor Prisma. In overleg met gebruikers van het centrum activiteitenkalender maken en afspraken maken over het beheer.

- *Eenhoorn*
Koesteren, samen plan maken ter versterking van de speeltuin, gezicht meer naar Laan van Angers keren.
- *Afstemming loketten/Sterke Schakels*
In kaart brengen keten van zorg en welzijn, obstakels voor bewoners opruimen en vraag goed in kaart brengen.
- *Participatietraject tijdens vernieuwing*
Benoemen van heldere onderwerpen waar bewoners hun inbreng bij kunnen hebben, bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte.
- *Leefbaarheidsafspraken*
Afspraken maken met bewoners over leefbaarheid tijdens en na de vernieuwing. Het gaat dan ook om afspraken die te maken hebben met de werkzaamheden van corporaties en gemeente (leegstand, beperken overlast, extra inzet beheer en politie).
- *Jeugdparticipatie*
Samen bijzondere projecten in de wijk tot stand brengen en activiteiten bedenken.

Economische maatregelen

- *Maatregelen in kader van Uitvoeringsplan Schalkwijk 2000+*
- *Voorlichting Haarlem Werkt*

Cultuurimpuls

- *Analyse van oorspronkelijke ontwerp*
Maatregelen toetsen op de beginselen van het oorspronkelijke ontwerp en benoemen hoe de vernieuwing hierin past of waarom juist wordt afgeweken.
- *Beeldkwaliteitplan*
Vervaardiging van toetsingskader in overleg met Welstand voor de fysieke projecten. Dit plan ook met bewoners bespreken.
- *Cultuur in de wijk tijdens de vernieuwing*
Benoemen van een aantal bijzondere momenten waarop de vernieuwing samen met bewoners wordt ingezet of versterkt. Feest maken van vernieuwing door samenwerking en vieren van hoogtepunten.